

Ks. Radosław Zawadzki

Streszczenie pracy doktorskiej zatytułowanej: Rola Kościoła katolickiego w obronie praw rdzennych mieszkańców Amazonii peruwiańskiej, na przykładzie Wikariatu Apostolskiego Iquitos.

Niniejsza dysertacja podejmuje jeden z kluczowych dla Kościoła w Amazonii tematów. Od początku prowadzenia działalności ewangelizacyjnej w regionie Kościół był zaangażowany w kwestie społeczne, a szczególnie w obronę praw rdzennych mieszkańców. Szeroko pojęta promocja ludzka była i nadal pozostaje niezwykle ważnym elementem działalności duszpasterskiej i ewangelizacyjnej. Opisane w niniejszej dysertacji przykłady są egzemplifikacją refleksji eklezjologicznej i misjologicznej Kościoła latynoamerykańskiego.

Pierwszy rozdział niniejszej dysertacji opisuje kontekst historyczny i społeczny Amazonii peruwiańskiej i Wikariatu Apostolskiego Iquitos. Podejmuje także próbę określenia, kim są opisywane rdzenne społeczności Amazonii. W drugim rozdziale ukazano wyzwania, jakie przed Wikariatem Apostolskim Iquitos stawia refleksja teologiczna i misjologiczna, prowadzana przez Kościół od Soboru Watykańskiego II na poziomie kontynentalnym i lokalnym. Trzeci rozdział opisuje podstawy biblijne i teologiczne zaangażowania Kościoła w obronę praw ludów tubylczych, w szczególności sposób odnosząc się do nauczania papieży przełomu XX i XXI w. Rozdział ten opisuje związek między określeniem praw ludów tubylczych zawartych w dokumentach o charakterze prawa międzynarodowego, a nauczaniem Magisterium Kościoła. Rozdziały czwarty i piąty ukazują konkretne zastosowanie refleksji eklezjologicznej i misjologicznej. Rozdział czwarty pokazuje zaangażowanie Wikariatu Apostolskiego Iquitos w obronę społeczności Kukama, borykającej się z zagrożeniami związanymi z wyciekami ropy naftowej, zaś rozdział piąty opisuje działania wspierające ludność tubylczą walczącą o poszanowanie prawa do uprzednich konsultacji w kontekście megaprojektu *Hidrovía amazónica*.

Amazonia peruwiańska, to region, który posiadający niezmierzone bogactwo lasów i zasobów naturalnych, ale także rdzennej ludności, która posiada własną kulturę i wiedzę, mało znaną i mało cenioną. Początki ewangelizacji tego regionu sięgają 1619 r. i są związane z przybyciem jezuitów, którzy prowadzili ewangelizację na tym obszarze w latach od 1638 r. do 1768 r.

Pomimo różnych regionów, grup tubylczych i okresów historycznych, wyzysk i nierówność były stałymi elementami relacji świata zachodniego ze społecznościami

autochtonicznymi całego kontynentu, w tym Amazonii. Podobnie obrona ich praw była stałym elementem działalności znacznej części ludzi Kościoła. Jednym z takich momentów był przełom XIX i XX w., kiedy w wyniku gorączki kauczuku, rdzenne społeczności Amazonii doświadczyły swego rodzaju holocaustu. Także druga połowa XX w. przyniosła rdzennym mieszkańcom Amazonii, bolesne w skutkach i zagrażające ich zdrowiu i życiu, konsekwencje prowadzenia działalności wydobywczej i eksploatacji zasobów naturalnych.

Ta złożona rzeczywistość rodzi szereg zagrożeń, które na początku XXI w. przybrały na sile, a ludność rdzenna stała się ostatnią siłą oporu chroniącą terytorium Amazonii przed postępowaniem projektów związanych z eksploatacją złóż paliw kopalnych i agrobiznesu. Działalność związana z eksploatacją zasobów naturalnych i paliw kopalnianych narusza prawa zamieszkującej go ludności rdzennej. Działalność ta zagraża prawu do dostępu do żywności, wody i zdrowia. Podjęcie problemu eksploatacji złóż paliw kopalnianych i zasobów naturalnych Amazonii jest dla społeczności autochtonicznych sprawą życia i śmierci.

W wydarzeniach tych Kościół katolicki staje po stronie najuboższych, angażując się w sprawy społeczne regionu i obronę praw społeczności autochtonicznych. Wizja i stanowisko Kościoła, wobec naruszania praw rdzennych społeczności amazońskich, opiera się na doktrynie społecznej, zawartej w różnych dokumentach. Stanowisko Kościoła katolickiego w kwestii praw społeczności autochtonicznych Amazonii ma fundament biblijny, teologiczny i prawny. Wszechstronne spojrzenie na prawa rdzennych społeczności jest podyktowane doświadczeniem, które pokazuje, że ludy tubylcze mają swoje prawa, jednak prawa te nie są respektowane.

Nauczanie Kościoła odnośnie do poszanowania praw ludów tubylczych Amazonii nie ma charakteru czysto akademickiego. Dwa emblematyczne przypadki z terenów Amazonii peruwiańskiej pokazują, że Kościół katolicki odegrał i nadal odgrywa znaczącą rolę w obronie podstawowych praw ludności tubylczej i społeczności lokalnych, w obliczu działalności instytucji eksploatujących złoża paliw kopalnych i dążących do budowy infrastruktury komunikacyjnej w Amazonii.

Jednym z kontekstów pokazujących, że ludy tubylcze doświadczają zagrożenia zdrowia i życia był wyciek ropy naftowej w Cuninico. Rdzenni mieszkańcy Amazonii doświadczyli tam nie tylko skutków wycieku ropy naftowej z rurociągu Norperuno i biernej postawy instytucji publicznych, ale także działań podjętych przez wiernych parafii Santa Rita, lokalnych duszpasterzy, biskupa Wikariatu Apostolskiego Iquitos i instytucji działających w ramach struktur kościelnych.

Obrona praw ludów tubylczych Amazonii prowadzona przez Kościół katolicki ma niekiedy charakter prewencyjny. Ukazuje to z kolei przykład działań podjętych w kontekście projektu budowy szlaku wodnego *Hidrovia Amazónica*. Kościół katolicki, reprezentowany przez Wikariat Apostolski Iquitos, poprzez swoje struktury zajął stanowisko w sprawie tego projektu i udzielił pomocy rdzennym społecznościom Kukama w obronie ich prawa do uprzednich konsultacji, a w konsekwencji do obrony ich kultury, wierzeń i dalszej egzystencji.

Podjęte, w kontekście wycieku ropy naftowej i megaprojektów amazońskich, działania Kościoła katolickiego, lokalnych duszpasterzy współpracujących z liderami ludów tubylczych i instytucji wchodzących w skład struktur Wikariatu Apostolskiego Iquitos są dobitnym przykładem zaangażowania w obronę praw rdzennych społeczności Amazonii i praktycznej realizacji wyzwań wynikających latynoamerykańskiej refleksji eklezjologicznej i pastoralnej. W niniejszej dysertacji pokazano, że Kościół, którego działalność ewangelizacyjna i obecność w tym regionie od początku związana była z zaangażowaniem w sprawy społeczne, nadal stoi po stronie najsłabszych, wypełniając w ten sposób swoją misję.

Rev. Radosław Zawadzki

A summary of the doctoral dissertation titled: *The role of the Catholic Church in defending the rights of indigenous peoples of the Peruvian Amazon, based on the example of the Apostolic Vicariate of Iquitos.*

This dissertation addresses one of the key aspects of the Church in the Amazon. Since the very beginning of evangelisation in the region, the Church has been involved in social issues, particularly the defence of indigenous peoples' rights. Raising awareness of human rights has always been and continues to be an extremely important element of pastoral and evangelistic work. The examples described in this dissertation demonstrate the ecclesiological and missiological efforts of the Latin American Church.

The first chapter of this dissertation describes the historical and social context of the Peruvian Amazon and that of the Apostolic Vicariate of Iquitos. It also attempts to define the aforementioned indigenous Amazonian communities. The second chapter depicts the challenges faced by the Apostolic Vicariate of Iquitos in imposing theological and missiological concepts defined by the Church at a continental and local level since Vatican II. The third chapter describes the biblical and theological reasons behind the Church's commitment to defending the rights of indigenous peoples, with reference to papal teachings from the late 20th and early 21st centuries. This chapter describes the relationship between the definition of indigenous peoples' rights according to international law and that of the Church's Magisterium. Chapters four and five illustrate ecclesiological and missiological concepts at work. Chapter four describes the commitment of the Apostolic Vicariate of Iquitos to the defence of the Kukama community, facing the dangers of an oil spill, while chapter five describes actions in support of indigenous peoples fighting for the right to prior consultation within the context of the *Hidrovia amazónica* megaproject.

The Peruvian Amazon is a region that has an immeasurable wealth of forests and natural resources but also an indigenous population that has its own culture and knowledge, often unrecognised and underappreciated. The origins of the evangelisation of this region date back to 1619 and are linked to the arrival of the Jesuits who worked in the area between 1638 and 1768.

Despite the variation in regions, indigenous groups and historical periods, exploitation and inequality have been constant features of the Western world's relationship with indigenous communities across the continent, including the Amazon. Likewise, the defence of their rights

has been a constant fight for the Church. A defining moment came at the turn of the 20th century when, as a result of the rubber fever, indigenous Amazonian communities experienced a kind of holocaust. The second half of the twentieth century also brought with it consequences of mining and exploitation of natural resources to the indigenous peoples of the Amazon, resulting in threats to their health and lives.

This complex reality gave rise to a series of threats that have intensified since the beginning of the 21st century with indigenous peoples becoming the last force of resistance in protecting the Amazon from the oncoming fossil fuel and agribusiness projects. The exploitation of natural resources and fossil fuels violate the rights of the indigenous peoples living there. The projects threaten access to food, water and health. Addressing the exploitation of fossil fuel deposits and natural resources in the Amazon is a matter of life and death for indigenous communities.

In context of these events, the Catholic Church has taken the side of the wronged, engaging in social disputes in the region and defending the rights of indigenous communities. The Church's vision for the future and position in response to the violation of the rights of indigenous Amazonian communities is founded on the social doctrine of various documents. The Catholic Church's position on the rights of Amazonian indigenous communities has a biblical, theological and legal foundation. The Church's perspective has been dictated by experience, which shows that indigenous peoples' rights have not and are not respected.

The Church's teaching regarding respect for the rights of Amazonian indigenous peoples is not purely academic. Two emblematic cases from the Peruvian Amazon show that the Catholic Church has played and continues to play a significant role in defending the fundamental rights of indigenous peoples and local communities against institutions exploiting fossil fuel deposits and seeking to build further infrastructure in the Amazon.

One example which shows how indigenous peoples are forced to experience threats to their health and lives was the oil spill in Cuninico. Indigenous people in the area experienced not only the effects of the Norperuno pipeline oil spill and the passive attitude of public institutions but also, in contrast, the actions taken by the faithful of the Santa Rita parish, local priests, the Bishop of the Apostolic Vicariate of Iquitos and institutions within the structures of the church.

The defence of the rights of indigenous peoples of the Amazon by the Catholic Church is sometimes preventive in nature. One such example is that of action taken in the context of the *Hidrovia Amazónica* waterway project. The Catholic Church, represented by the Apostolic Vicariate of Iquitos, took a strong position on this project and assisted the Kukama indigenous

communities in defending their right to prior consultation and consequently, to defend their culture, beliefs and continued existence.

Taken in the context of the oil spill and Amazonian megaprojects, the actions of the Catholic Church, local priests working with indigenous leaders and the institutions that make up the structures of the Apostolic Vicariate of Iquitos are a clear example of the commitment to defending the rights of indigenous communities in the Amazon and the practical implementation of the challenges arising from Latin American ecclesiological and pastoral work. This dissertation demonstrates that the Church, whose evangelisation work and presence in the region has always been linked to its commitment in social issues, continues to stand on the side of the most vulnerable, thus fulfilling its mission.